CUDES JOURNAL
CURRENT DEBATES IN SOCIAL SCIENCES

Çelebi, B. & Çiftsüren, D. & Dilek, S. E. (2020). Türkiye"de "Kültürel Miras" Konusunda Yapılan Tezlerin Bibliyometrik Analizi. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 3 (1), 10-19.

Research Article

Türkiye'de "Kültürel Miras" Konusunda Yapılan Tezlerin Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Thesis On "Cultural Heritage" in Turkey

Betül ÇELEBİ
Batman Üniversitesi, SBE, Kültürel Miras Yönetimi ve Turizm
betulcelebi9046@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1986-5103

Dilan ÇİFTSÜREN
Batman Üniversitesi, SBE, Kültürel Miras Yönetimi ve Turizm
dilan.00247221@gmail.com
ORCID: 000-0001-9825-5383

Dr. Öğr. Üyesi S. Emre DİLEK
Batman Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Y.O.
s.emre.d@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-7830-1928

DOI: 10.37154/ijopec.2020.15

Article Info

Received: 06.05.2020
Accepted: 08.06.2020

Keywords: Cultural Heritage, Bibliometric Analysis, Turkey

Abstract

Cultural heritage is an interdisciplinary concept and study subject. The studies are handled from the perspectives of different disciplines. Postgraduate theses show the development of cultural heritage literature and provide important information from past to present. In this study, it is aimed to analyze the theses on cultural heritage bibliometrically in YÖK Thesis Center. For this purpose, a total of 1406 theses were examined between the period of 1990-2020 February. Various findings related to the development and scientific communication of the cultural heritage area were obtained. As a result of the obtained data and analysis; important findings have been revealed in many subjects such as the most preferred topics, research type and method, research area, research departments, institutes, universities, people who provide consultancy to the research.

Makale Bilgisi

Geliş: 06.05.2020
Onay: 08.06.2020

Anahtar sözcükler: Kültürel Miras, Bibliyometrik Analiz, Türkiye

Öz

Kültürel miras, disiplinlerarası bir kavram ve çalışma konusudur. Yapılan çalışmalar farklı disiplinlerin bakış açılarıyla ele alınmaktadır. Lisansüstü tezler, kültürel miras literatürünün gelişimini göstermekte ve geçmişten günümüze önemli bilgiler sağlamaktadır. Bu çalışmada, YÖK Tez Merkezi"nde kültürel miras konulu tezlerin bibliyometrik olarak analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, 1990-2020 Şubat dönemi arasında toplam 1406 tez incelenmiştir. Bu analiz sonucunda kültürel miras alanının gelişimine ve bilimsel iletişimine yönelik çeşitli bulgular elde edilmiştir. Elde edilen veriler ve yapılan analiz sonucunda; en çok tercih edilen konular, araştırma türü ve yöntemi, araştırma alanı, araştırma yürütülen anabilim dalları, enstitüler, üniversiteler, araştırmaya danışmanlık yapan kişiler gibi pek çok konuda önemli bulgular ortaya konulmuştur.

1. GİRİŞ

Kültürel miras, geçmişten miras alınan ve değişik gerekçelerle geleceğe miras bırakılmak istenen, fiziksel olarak varlığı olan ve insanlar tarafından yapılmış her türlü eserler ile bir topluma ait değerlerdir. Kültürel miras, soyut ve somut unsurları ile birlikte ulusal miras olarak nesilden nesile aktarılır. Bir kültürün geleneksel üretim metotları, yaşam tarzı, gelenekleri veya ibadet biçimleri gibi soyut veya mimari, arkeolojik alanlar, el sanatları, giysiler ve yemekler gibi somut unsurları ve yaratıcıları hakkında bilgi verir. Hepsi bir bütün olarak, ait olduğu toplumun geçmişini ve şu an yaşayan nesillerin özelliklerini yansıtır (Gürdoğan, 2019: 346). Başka bir ifadeyle kültürel miras, insanoğlunun binlerce yıllık yaşam deneyiminin, aklının ve yaratıcılığının günümüze ulaşmış somut ve somut olmayan değerleri olarak tanımlanmaktadır. Mimari yapılar, anıtlar, dini inanış, sembol, gelenek gibi birçok öğeyi içinde barındıran kültürel miras en genel anlamıyla bir ülkeyi, bölgeyi ya da yerleşim yerinin özelliklerini yansıtan değerler bütünüdür şeklinde tanımlamakta doğru olacaktır. Söz konusu bu kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması için tarihi çevrenin korunması, geliştirilmesi ve kültürel varlıklara gerekli olan önem verilmelidir. Bu bağlamda, kültürel mirasın korunması ile gelecek nesillerin daha fazla bilinçlenmesi ve kültürler arası etkileşimin toplumları birbirine yakınlaştırıcı özelliğinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Demiral ve Saatçi, 2019). Arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, müzecilik ve turizm gibi birçok disiplinden beslenen kültürel miras hem ekonomik hem de sosyal yaşamımızda güçlü bir rol oynamaktadır (Barrére, 2019).

Bir ülkede herhangi bir bilim dalının gelişim çizgisini anlamak ve değerlendirmek için o bilim dalıyla ilgili yayınlanmış her türden yazılı literatürün belli bir zaman diliminde incelenmesi, o bilim dalındaki gelişmelerin ortaya konulması bakımından önemlidir (Kozak, 2000: 16). Bibliyometrik analiz yöntemi de günümüzde bilimsel bir uzmanlık alanı olarak kurulmuş ve özellikle bilimsel ve uygulamalı alanlarda araştırma ve değerlendirme yönteminin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Polat Üzümcü, 2019: 1435). Bu yöntemle elde edilen bulgular, hem o bilim dalının zaman içindeki gelişimini anlamak, hem de var olan sorunları tespit etmek ve bu sorunları giderebilmek için yapılabilecek düzenlemelerin neler olabileceği hususunda yardımcı olmaktadır (Kozak, 2000). Bir alanın gelişimini inceleyebilmek amacıyla o alanda hazırlanan lisansüstü tezleri ele alan bibliyometrik araştırmaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Öyle ki, yazın tarandığında birçok farklı alanda bibliyometrik çalışmanın yapıldığı görülmektedir (Demiral ve Saatçi, 2019; Kılıç vd. 2017). Ancak bugüne kadar kültürel miras alanında hazırlanmış olan tezlerin tamamına yönelik kapsamlı bir bibliyometrik analizinin yapılmadığı görülmektedir. Bundan hareketle bu çalışmada, bibliyometrik verilere dayanarak kültürel miras alanında hazırlanmış lisansüstü tezlerin mevcut durumunu analiz etmek amaçlanmıştır. Kültürel miras ve kültürel miras ile ilişkisi olan bütün disiplinlerin akademik göstergesi olan bu çalışmanın ileride yapılacak olan çalışmalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada öncelikle kültürel miras kavramı tanımlanmış ve kültürel mirasın ilgili olduğu disiplinlere kısaca değinilmiştir. Türkiye"de diğer disiplinlere yönelik yapılan bibliyometrik analizlerin kullanıldığı bazı çalışmalar sonuçlarıyla beraber özet halinde verilmiştir. Bulgular ve yorumlar kısmında Türkiye"de 1990-2020 yıllarında kültürel miras alanında yazılmış olan tezlerin bibliyometrik analizleri bazı parametreler (tezin hazırlandığı üniversite, enstitü, tezin türü, yayınlandığı yıl, kullanılan yöntem, danışmanın unvanı, yazarın ve danışmanın cinsiyeti, sayfa sayısı) doğrultusunda incelenmiştir. Sonuç kısmında ise, bibliyometrik analiz sonucu elde edilen bulgular değerlendirilmiş olup, gelecekte bu alanda yapılmak istenecek çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

Bibliyometrik çalışmalar, ilgili disiplinin gelişimini, sorunlarını ortaya koymak veya o disiplinin mevcut durumunu tespit ederek öneriler sunmaya olanak sağlayan bir analiz yöntemidir (Ball ve Tunger, 2006; Hall, 2011; Yüksek vd., 2020). Bu yöntemle hazırlanan ilk çalışma 1917 yılında Cole ve Eales tarafından ortaya konulmuştur. Bahsedilen bu çalışma, 1550-1860 yıllarında anatomi alanında yayınlanmış olan çalışmaların istatistiki analiz sonuçlarını içermektedir (Cole ve Eales, 1917). Daha sonra ise E. Wyndham Hulme 1923 yılında tarih bilimi alanında benzer bir analiz gerçekleştirmiştir (Pritchard, 1969). 1927 yılında P.L.K. Gross ve E.M. Gross tarafından Journal of the American Chemical Society"de yayımlanan makalelerin kaynakçalarının değerlendirildiği bir atıf analizi çalışması ortaya konulmuştur (Gross ve Gross, 1927). Türkiye"de de bibliyometrik anlamda yapılan ilk çalışmanın Özinönü tarafından 1970 yılında yayınlanan „Growth in Turkish Positive Basic Sciences" adlı çalışma olduğu kabul edilmektedir (Durmuş ve Kaya, 2018). Bu çalışmada fizik, kimya, biyoloji, matematik, astronomi ve yer bilimleri alanlarının verimliliği ölçülmüştür (Hotamışlı ve Erem,

2014; Polat vd., 2019). Türkiye"de birçok farklı disiplinde yazılan tezlerin bibliyometrik analizi yapılmış olup aşağıda bunlardan bazıları özet halinde konu, yıl ve kullanılan yöntem bakımından ele alınmıştır.

Armutlu ve Sağlam Arı (2010) Türkiye"de yönetim modalarına olan ilgiyi ortaya koymak amacıyla hazırlamış oldukları çalışmada 1987-2008 yıllarında yazılan toplam 520 tezi incelemişlerdir. Toplam kalite yönetimi, kalite çemberleri, değişim mühendisliği, kıyaslama, personel güçlendirme ve altı sigma gibi yönetim konuları baz alınarak yüksek lisans ve doktora tezlerin dağılımı bibliyometrik olarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak, en çok tezin toplam kalite yönetimi konusunda yazıldığı ve en az tezin ise altı sigma yönetimi konusunda yazıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca, 2002 yılından sonra yönetim modalarına ilişkin yazılan tezlerde artış olduğu da saptanmıştır.

Özel ve Kozak (2012) ise çalışmalarında, turizm pazarlaması alanında yazılmış olan makalelerin özelliklerini ve makalelerdeki atıf sayılarını incelemişlerdir. Sonuç olarak en sık kullanılan atıf yasasının Bradford Yasası olduğu ve en çok makalenin yayınlandığı derginin Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca en çok atıf yapılan derginin 367 atıfla Tourism Management olduğu da sonuçlar arasında yer almaktadır.

Toksöz ve Birdir (2016) kültürel mirasın genel yapısını gözler önüne sermek amacıyla hazırlamış oldukları çalışmada, 2006-2015 yıllarında yazılan erişime açık 84 adet tezi incelemişlerdir. Analiz sonuçlarına göre, en çok tezin İstanbul Teknik Üniversitesi" inde hazırlandığı ve en çok tezin yazıldığı enstitünün ise fen bilimleri enstitüsü olduğu belirlenmiştir. Ayrıca tezlerin hemen hemen hepsinin ikincil verilerden yararlanıp nitel yöntem kullanılarak yazıldığı da sonuçlar arasında yer almaktadır. Elde edilen sonuçlardan yola çıkarak kültürel mirasın; mimarlık, işletme, kamu yönetimi ve turizm gibi birçok farklı disiplinin ortak çalışma konusu olduğu ve bu disiplinlerin de kültürel miras alanının gelişimine katkıda bulunduğu saptanmıştır. Yine bir başka çalışma Tayfun vd. (2016) tarafından ortaya konulmuştur. Gazi Üniversitesi"nde 1985-2016 yıllarında turizm konulu tezlerin tasnifinin yapıldığı çalışmada, yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerinden sayıca daha fazla olduğu ve en çok tezin eğitim bilimleri ile sosyal bilimler enstitüsünde yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

İnce, Gül ve Bozyiğit (2017) ise Türkiye geneli turizm pazarlaması alanında 1990-2017 yıllarında yazılan tezlerin bibliyometrik analizini yaptıkları makalede, tezlerin en çok turizm işletmeciliği anabilim dalında ve Gazi Üniversitesi ile Balıkesir Üniversitesi" nde hazırlandığı ve en fazla tezin ise 2015 yılında yayımlandığını bulgulamışlardır. Kılıç vd. (2017)"nin girişimcilik alanın da yapmış oldukları çalışmada, 143 yüksek lisans ve 44 doktora tezi olmak üzere toplam 187 adet tez incelenmiştir. Girişimcilik alanında en fazla tezin 2016 yılında yayınlandığı ve bu alanda yazılan tez sayısının her geçen gün arttığı belirtilmiştir. Ayrıca yayınlanmış olan tezlerin en çok sosyal bilimler enstitüsünde işletme ana bilim dalında yazıldığı sonucuna varılmıştır.

Tayfun vd. (2018)"nin turizm anabilim dalında 1990-2018 yıllarında erişime açık olan yiyecek ve içecek ile ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik analiz sonuçlarına göre; tezlerin en çok doktora üretim üyesi tarafından yönetildiği ve en çok erkek öğrenciler tarafından yazılıp erkek danışmanlar tarafından yönetildiğini, en fazla tezin turizm anabilim dalından turizm işletmeciliği ile turizm işletmeciliği ve otelcilik anabilim dallarında yazıldığı açıklanmıştır. Bir başka çalışmada ise, Alımanoğlu ve Ayazlar (2017) 2003-2016 yıllarında kırsal turizm alanında yapılan araştırmaların çoğunun İç Anadolu Bölgesi"nde bulunan yerleşim yerlerinde yapıldığı ve yapılan bütün çalışmalarda örneklem olarak da yerli halkın seçildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kervankıran ve Şardağ (2018) Türkiye"de turizm coğrafyasının niteliğini taşımak ve akademik olarak turizm coğrafyasının genel görünümünü görmek amacıyla 1975 ile 2015 yıllarında hazırlanan 103 lisansüstü tezi incelemişlerdir. Bu amaçla yapılan çalışmada, coğrafyacıların turizm konusunda yapacağı çalışmalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Diğer bir çalışma Polat vd. (2019) tarafından ortaya konulmuştur. Çalışmada, 2000 ile 2017 yıllarında Harita Dergisi" inde yayınlanan 188 makalenin Bibliyometrik analizi yapılmıştır. Makaleler; yazar ve makale sayısı, makalenin konusu, yerli ve yabancı kaynakların kullanımı, yazarların çalıştıkları kurum ve makaleye yapılan atıf sayısı şeklinde incelenmiştir. Analiz sonucunda, makalelerin atıfları incelendiğinde yabancı kaynaklı dergi ve eserlerin çokluğu dikkat çekmektedir.

Polat Üzümcü (2019) çalışmasında, turizm eğitimi alanında 1987-2019 yıllarında hazırlanmış olan lisansüstü tezleri incelemiştir. İnceleme sonucunda 2000 yılından sonra bu alanda yazılan tez

sayısında artış olduğu ve en çok tezin 2015 ile 2019 yıllarında yazıldığı saptanmıştır. Kültürel miras alanında yapılmış bir başka çalışmada ise Demiral ve Saatçi (2019), kültürel miras alanında 1999 ve 2018 yılları arasında hazırlanan 141 adet tezin bibliyometrik analizini yapmışlardır. Kültürel miras alanında yazılan tezler; mimarlık, arkeoloji, mühendislik, turizm, işletme ve sanat tarihi gibi 55 farklı anabilim dalında çalışılmış ve tezlerin %51,08'i sosyal bilimler enstitüsünde, %38, 30 da fen bilimleri enstitüsünde yazıldığı belirtilmiştir. Yapılan tüm bu çalışmalar, bibliyometrik analizin herhangi bir konuya ilişkin mevcut durumu anlama ve geleceğe ilişkin öngörülerde bulunabilme noktasında önemini ortaya koymaktadır (Van Raan, 2003).

2. YÖNTEM

Lisansüstü tezler, belirli dönemlerde geniş kapsamlı olarak ele alınan araştırmalara katkı sağlayan önemli bilgi kaynakları arasındadır. Sürekli gelişim içerisinde olan bu kaynakların bibliyometrik analizlerle tetkik edilmesi oldukça faydalıdır (Çıkrık, Yılmaz ve Toprak, 2019: 18). Bibliyometri; belirli bir dönemde belirli bir alanda belirli bir bölgede kurumlar ya da kişiler tarafından ortaya konmuş yayınları ve bu yayınlar arasındaki bağlantıların sayısal olarak analizidir (Broadus, 1987: 374; Tübitak Cabim, 2020). Bu yayınları yazar, konu, yöntem, yayın yılı, yayınlanan kurum vb. kriterlere göre inceleyen ve birçok farklı ülkedeki yazın alanında periyodik olarak gerçekleştirilen önemi gün geçtikçe artan bir araçtır (Al, Sezen, Soydal, 2012; Evren ve Kozak, 2013: 61-67). Belirli bir araştırma alanı ya da disiplin içerisinde yapılan çalışmaların gelişiminin ve artış hızının incelemesi, ülkelerin ve kurumların bilimsel açıdan yayın performansların mevcut durumunun değerlendirilmesi amaçlanır. Diğer bir deyişle bibliyometrik analizlerde asıl amaç çalışmaların önce nicelik sonra da nitelik bakımından durum tespitinin yapılmasıdır (Berger ve Baker, 2014; Ellegaard ve Wallin, 2015).

Buradan hareketle çalışmanın amacı, 1990-2020 Şubat dönemi esas alınarak Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi'nin veri tabanında (https://tez.yok.gov.tr) kayıtlı olan Türkiye'deki "Kültürel Miras" konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizinin ortaya koymaktır. Tezler "kültürel miras" anahtar kelimesiyle tümü (tez adı, özet, konu, dizin) şeklinde seçilerek taramalar yapılmıştır. Tarama sonucunda 194 doktora tezi, 1212 yüksek lisans tezi olmak üzere toplamda 1406 adet lisansüstü teze ulaşılmıştır. Ulaşılan tezler kapsamındaki 1406 adet lisansüstü tezin bibliyometrik özelliklerinin incelenmesi için künyelerinde yer alan; tür, yayınlandığı yıl, üniversite, enstitü, ana bilim dalı, sayfa sayısı, erişim durumu, kullanılan yöntem, kullanılan veri toplama tekniği, yazarın cinsiyeti, danışmanın cinsiyeti, danışman unvanı gibi çeşitli bibliyometrik özelliklerde parametreler belirlenmiştir. Belirlenen parametrelere ilişkin verilerin tamamı SPSS 21 istatistik programına aktarılarak frekans ve yüzde değerlerinin hesaplamaları yapılmıştır.

Kültürel miras konulu tezlerin hem gelişim seyrinin ne şekilde gerçekleştiğinin hem de geleceğe ilişkin çıkarımda bulunmak açısından genel bilgi edinilmesine yönelik yapılan bu çalışmanın araştırma evrenini YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı olan tüm lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da sınırlılıklar vardır. Bu çalışmanın sınırlılığı ise, toplam 1406 tezin tamamının tam metnine ulaşılamamasıdır. Bunlardan 162 lisansüstü tezin yayın kısıtı olduğundan yalnızca mevcut künyeleri ile incelemeye tabii tutulmuştur. Yapılan analizlerde ortaya çıkan sonuçlar bağlamında, konuya ilişkin bilgilerin tek bir kaynak altında toplanması özellikle benzer çalışmalar yapan araştırmacılar başta olmak üzere farklı birçok kesim için bilgiye ulaşmada kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

3. BULGULAR

Bu kısımda YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kültürel miras anahtar kelimesi ile aranıp bulunan toplam 1406 yüksek lisans ve doktora tezine ilişkin gerçekleştirilen bibliyometrik analiz bulgularına yer verilmektedir. Bu kapsamda öncelikle kültürel miras konusunda yapılan tezlerin yıllara göre dağılımı Tablo 1'de verilmektedir. Söz konusu veri tabanında 1990 öncesi kültürel miras konusu ile ilgili yalnızca 1988 yılına ait bir adet çalışmaya rastlanmıştır. Dolayısıyla söz konusu tezlerin 1990-1999 yıllarına ait dönemde başladığı anlaşılmaktadır. Yapılan tezlerin 2010 yılına kadar yavaş bir gelişim sergilediği görülmektedir. 2010 yılından günümüze kadar gelen dönemde ise kültürel miras olgusunun çok farklı disiplinler ve bakış açılarıyla oldukça yoğun bir biçimde ele alındığı görülmektedir. Öyle ki, söz konusu dönem (2010 ve sonrası) toplam yayınların %77,4'ünü kapsamaktadır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1: Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı (n=1406)

Yıl Aralığı	Frekans (N)	Yüzde (%)
1990-1999	50	3,6
2000-2009	267	19
2010 ve sonrası	1089	77,4

Tablo 2'de lisansüstü tezlerin en çok hazırlandığı ilk on üniversite listesi ve dağılımları verilmektedir. Buna göre tabloda bulunan ilk on üniversite kültürel miras alanında yazılan tezlerin toplamının yaklaşık %45'ini (605 adet tez) oluşturmaktadır. Diğer üniversiteler ise yirmi ve daha düşük frekanslara sahip olup toplam lisansüstü tezlerin yaklaşık %55'ini (801 adet tez) oluşturmaktadır. İlk üç üniversiteye bakıldığında; İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) bünyesinde 125, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi bünyesinde 72, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) bünyesinde ise 69 adet lisansüstü tez hazırlandığı görülmektedir.

Tablo 2: Tezlerin Yayımlandıkları Üniversiteye Göre Dağılımları (İlk On Üniversite)

Üniversiteler	Frekans (N)	Yüzde (%)
İTÜ	125	12
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniv.	72	5,1
ODTÜ	69	4,9
Yıldız Teknik Üniversitesi	59	4,1
Selçuk Üniversitesi	56	4
Ankara Üniversitesi	55	3,9
Dokuz Eylül Üniversitesi	53	3,7
Gazi Üniversitesi	45	3,2
Hacettepe Üniversitesi	42	2,9
Süleyman Demirel	29	2
Diğer	801	(Ort.) % 55

Tablo 3'te bağlı olduğu enstitüye göre tezlerin dağılımı yer almaktadır. Hazırlanan tezlerin 684'ü Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde, 621'i Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde, 67'si Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde hazırlanmıştır. 2010 yılı sonrasında kurulan lisansüstü eğitim enstitüleri bünyesinde ise toplam 27 lisansüstü tez hazırlanmış olup, söz konusu tezler sosyal bilimler (12) ve fen bilimleri (15) olmak üzere ayrılmaktadır. Bu tezler için ayrı bir enstitü başlığı açılmadan sosyal ve fen bilimleri enstitüleri başlıkları içine dâhil edilmiştir. Sonuç olarak, lisansüstü tezlerin hazırlanmış olduğu enstitülere göre dağılımına bakıldığında, %48.6 ile Sosyal Bilimler Enstitülerinin başı çektiği hemen ardından ise %44.1 ile fen bilimleri enstitülerinin geldiği anlaşılmaktadır.

Tablo 3: Tezlerin Yayımlandığı Enstitüye Göre Dağılımları (N=1406)

Enstitüler	Frekans	Yüzde (%)
Sosyal Bilimler Enstitüsü	684	48,6
Fen Bilimleri Enstitüsü	621	44,2
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	67	4,8
Güzel Sanatlar Enstitüsü	20	1,4
Diğer Enstitüler*	14	1

*Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (n=7); Strateji Araştırmaları Enstitüsü (n=3); Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü (n=3) Biyoteknoloji Enstitüsü (n=1)

Tablo 4'te lisansüstü tezlerin hazırlandığı ilk on anabilim/anasanat dalına göre dağılımı yer almaktadır. Bu dağılım incelendiğinde 302 tezin Mimarlık Anabilim Dalında, 114 tezin Mühendislik Anabilim Dallarında, 70 tezin Turizm Anabilim Dalında ve 69 tezin ise Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında hazırlandığı görülmektedir. Buna göre, kültürel miras alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin çoğunluğunun üniversitelerin Mimarlık Anabilim Dalında (%21,4) bünyesinde hazırlandığı görülmektedir. Bununla birlikte gerçekleştirilen bibliyometrik analizde, özellikle 2010 yılı öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında, 2010 yılı sonrasında Mimarlık (230), Mühendislik (87), Turizm (61) ve Türk Dili ve Edebiyatı (58) Anabilim Dallarında yazılan tezlerin çok ciddi bir artış gösterdiği de anlaşılmaktadır. Ayrıca Sosyoloji (16), Geleneksel Türk El Sanatları (15), Müzik (12), Müzecilik (8) gibi doğrudan kültürel miras alanına giren Anabilim dallarında ise yazılan tezlerin diğer anabilim dallarına kıyasla daha az sayıda kaldığı anlaşılmıştır.

Tablo 4: Tezlerin Yayımlandığı ABD/Anasanat Dallarına Göre Dağılımı (İlk On)

Anabilim Dalları	Frekans	Yüzde (%)
Mimarlık	302	21,4
Mühendislik Anabilim Dalları	114	8,1
Turizm* (*Gastronomi ve Mutfak Sanatları ABD ve Turizm Rehberliği ABD Dâhil)	74	5
Türk Dili ve Edebiyatı	69	4,9
Şehircilik ve Bölge Planlama	42	2,9
Arkeoloji	37	2,6
Peyzaj Mimarlığı	37	2,6
Tarih	37	2,6
Kültürel Miras ile İlgili Anabilim Dalları** (**Kültürel Miras Yönetimi, Kültür Yönetimi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım, Anadolu Medeniyetleri ve Kültürel Miras Yönetimi, Kültürel Çalışmalar vb.)	33	2,3
Sanat Tarihi	32	2,2
Diğer (Toplam)	629	(Ort.) % 45

Tablo 5'e göre hazırlanan lisansüstü tezlerden 1212'si yüksek lisans 194'ü ise doktora tezidir. Yayınlanan tezlerin çok büyük bir kısmının yüksek lisans tezi (%86,2) olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca 2000 yılı öncesinde kültürel miras alanında doktora düzeyinde herhangi bir tezin olmaması da dikkat çeken noktalardan birisidir. Türkiye'de doktora düzeyinde 2000 yılı sonrasında kültürel miras alanında tezlerin ortaya konulmaya başlandığı ve halen sayıca çok az olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 5).

Tablo 5: Lisansüstü Tezlerin Türü

Tezin Türü	Frekans	Yüzde (%)
Yüksek Lisans	1212	86,2
Doktora	194	13,8

Lisansüstü tezlere danışmanlık yapan öğretim üyelerinin unvanları tablo 6'da verilmektedir. Buna göre, danışman unvanlarının dağılımlarına bakıldığında % 41'inin profesör doktor, % 30'unun doçent doktor, % 28'inin doktor öğretim üyesi olduğu görülmektedir. Ayrıca 12 öğretim görevlisi doktorun da kültürel miras alanında yazılmış tezlere danışmanlık yaptığı anlaşılmaktadır. 9 adet tezde ise erişim izni de olmadığı için danışmanların unvanlarına ulaşılamamıştır.

Tablo 6: Tezlerin Danışman Unvanlarına Göre Dağılımı (N=1397)

Tez Danışman Unvanları	Frekans	Yüzde (%)
Prof. Dr.	576	40,9
Doç. Dr.	417	29,6
Dr. Öğretim Üyesi	392	28
Öğretim Görevlisi	12	0,8
Belirsiz	9	0,6

Tezlerin yazarlarının ve danışmanlarının cinsiyet dağılımına bakıldığında ise, 874 tezin yazarının kadın, 529'unun ise erkek olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca erişim izni olmayan tezlerle ilgili olarak üç yazarın cinsiyeti konusunda belirsizlik vardır. Bununla birlikte, danışmanların cinsiyet dağılımında erkek öğretim üyelerinin sayısının kadınlara oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Öyle ki erkek danışmanların sayısı 743 iken, kadın danışmanların sayısının 663 olduğu saptanmıştır.

Tablo 7'de tezlerin sayfa sayılarına göre dağılımları verilmektedir. Tezlerin sayfa sayılarına göre dağılımına bakıldığında, 148 tezin 100 sayfanın altında olduğu, 342 tezin 200-299 sayfa aralığında olduğu, 300-399 sayfa aralığında ise 117 tezin var olduğu anlaşılmaktadır. En yüksek oran ise % 50 ile 100-199 sayfa aralığında olduğu, en düşük oranın ise 400 ve üzeri sayfa sayısında yer aldığı, başka bir deyişle, kültürel miras alanında yazılan lisansüstü tezlerin büyük çoğunluğunun 200 sayfanın altında (% 60,7) olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Tezlerin Sayfa Sayılarına Göre Dağılımı (N=1406)

Sayfa Sayısı	Frekans	Yüzde (%)
1-99	148	10,5

100-199	706	50,2
200-299	342	24,3
300-399	117	8,3
400 ve üzeri	93	6,6

Tablo 8'de lisansüstü tezlerde tercih edilen yöntem verilmektedir. Buna göre, tezlerde çoğunlukla nitel yöntemler tercih edilmiş olup (% 81,5), nicel (% 9,8) ve karma yöntemler (% 8,7) nitel yönteme kıyasla daha az tercih edilmiştir.

Tablo 8: Tezlerde Tercih Edilen Yöntem

Yöntem	Frekans	Yüzde (%)
Nitel	1146	81,5
Nicel	138	9,8
Karma	122	8,7

Tercih edilen yöntemlerle ilgili olarak veri toplama tekniğine bakıldığında ise, çoğunlukla ikincil verilerden yararlanıldığı (821 adet tezde), sonrasında sırasıyla birden çok teknik (389 adet tezde), anket (79 adet tezde) ve görüşme (69 adet tezde) tekniklerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Birden çok teknik kullanılan tezlerin sayısının ise 2010 yılından sonra arttığı anlaşılmakta olup (339 adet tez), kültürel miras olgusunun farklı disiplinlerde farklı boyutlarıyla ele alınış biçimlerinin tek bir yöntem ile anlaşılamamasının bu sayının artışında etkili olduğu düşünülmektedir.

Lisansüstü tezlerin erişim durumları incelendiğinde ise, 1244 teze ulaşılabildiği, 162 teze ise ulaşılmadığı görülmektedir. Özellikle 2000 yılı öncesi yazılan tezlerin 36 tanesinin erişim izni bulunmadığı görülmüş olup, oransal olarak diğer yıllarla kıyaslandığında en yüksek oranın %72 ile 1990-1999 arasında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu oranın 2000'li yıllardan sonra azaltılabilmesi ise, YÖK Tez Merkezi'nde verilerin depolanmasındaki sistematiğin bilgi teknolojilerinin gelişimine paralel olarak farklılaşması (dijital veri depolaması vb.) ile açıklanabilecektir.

4. SONUÇ

Kültürel miras alanında gerçekleştirilen tezlerin özellikle 2010 yılı sonrasında artış gösterdiği ve toplam tezlerin %77'sini oluşturduğu anlaşılmıştır. Kültürel miras alanının pek çok disiplin ile ilişkili olduğu da yine tezlerin yazıldığı enstitüler ve anabilim dallarından anlaşılabilmektedir. Öyle ki, sosyal ve fen bilimleri enstitülerinde yazılan tezler hemen hemen birbirine yakın seviyededir. Bununla birlikte, en çok tez yazılan anabilim dallarında ise mimarlık (302 tez), mühendislik (114 tez) ve turizm (74 tez) ilk üçte yer almaktadır. Bu da konu çeşitliliğini ortaya koyması bakımından ayrıca önemlidir. Tezlerin büyük çoğunluğunu yüksek lisans tezleri oluştururken (%86), tezlerde tercih edilen yöntem ağırlıklı olarak nitel yöntemler (%81) olmuştur. Tezlerin çoğunluğunda ise profesör ya da doçent olan öğretim üyelerinin (toplam %70) danışmanlık yürüttüğü görülmektedir.

Kültürel mirasın konu itibariyle daha çok sosyal bilimler ile temas halinde olması gerektiği düşünülebilir. Ancak özellikle yazılan tezlere bakıldığında bu durumun düşünülenin aksine fen bilimleri alanında da sıkça çalışıldığı anlaşılmaktadır. Yine de sosyal bilimlerde kültürel miras konusundaki tezlerin bir adım önde olduğu bu sonucun Toksöz ve Birdir (2016)'in çalışmaları ile örtüşmediği sonucuna varılmıştır. Nitekim söz konusu çalışmada fen bilimleri alanında yapılan kültürel miras konulu tezlerin 2006-2015 yılları arasında daha fazla olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada olduğu gibi yıl aralığı genişletildiğinde 1990-2020 arasında sosyal bilimler alanında yapılan çalışmaların az da olsa sayıca fazlalığı dikkat çekmektedir. Öyle ki Demiral ve Saatçi (2019) tarafından 141 adet teze ilişkin yapılan bibliyometrik analizde de sosyal bilimler alanında kültürel miras konulu çalışmaların ağırlıklı olduğu ifade edilmektedir. Ancak burada da sosyal bilimler alanının (% 51) fen bilimlerine göre (% 38) bir hayli fazla oluşunun temel nedeninin hem yıl aralığı hem de incelenen tezlerin sayıca azlığı (141 tez) olabilir.

Türkiye'de 2019 yılı sonu itibariyle YÖK Tez Merkezi'nde bulunan tezlerin sayısı 600 bine yaklaşmıştır (YÖK, 2020). Kültürel miras alanında yapılan tezlerin (1406 tez) tüm alanlarda yapılmış olan lisansüstü tezlere oranına bakıldığında % 0,2 düzeyinde olduğu görülmektedir. UNESCO'nun geçici ve kalıcı miras listesine bakıldığında Türkiye'den toplam 101 miras alanının olduğu, bunların 83'ünün geçici listede, 18'inin ise kalıcı listede yer aldığı görülmektedir (UNESCO, 2020). Yalnızca söz konusu listede yer bulan miras alanları göz önünde bulundurulduğunda dahi, kültürel miras

konusunda lisansüstü tez sayılarının artması gerekliliği açıktır. Bununla birlikte, somut olmayan kültürel miras unsurları da düşünüldüğünde (dil, müzik, sanat vb.), Türkiye"de halen araştırılması gereken çok sayıda kültürel miras unsurunun olduğu ve bu çalışma alanında halen keşfedilmesi gereken konuların olduğu söylenebilir.

Türkiye"de kültürel miras konusunun pek çok disiplin tarafından farklı bakış açıları ve yöntemler ile ele alındığı incelenen tezlerde görülebilmektedir. Bu noktada, kültürel miras alanı ile ilgili disiplinlerarası anabilim dallarının sayısının artması ve lisansüstü programların açılması ortaya konulacak lisansüstü tezleri de farklılaştırabilecektir. Örneğin, Batman Üniversitesi 2018 yılında YÖK"ün onayıyla „Turizm İşletmeciliği ve Sanat Tarihi" disiplinlerarası anabilim dalını kurmuş ve kültürel miras yönetimi ve turizm yüksek lisans programına ilk öğrencilerini almıştır (YÖK, 2020). Bu program, Türkiye"de bir ilk olması bakımından önemli bir adım olarak görülebilir. Bununla birlikte, gelecek dönemlerde yine mimarlık, arkeoloji, mühendislik, edebiyat, sosyoloji gibi farklı disiplinlerin birlikteliği kültürel miras alanının özellikle nitelik açısından olumlu anlamda değişimine öncülük edebilecektir. Nitekim YÖK"ün her üniversitenin belli alanlarda ihtisaslaşmasını istediği ve bu anlamda farklı alanların belirlendiği bir süreçte, 129 devlet ve 77 vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 206 üniversite içerisinde kültürel miras alanında da uzmanlaşmak isteyen üniversiteler olabilecektir. Bu da söz konusu alanın daha da zenginleşmesine aracılık etmiş olacaktır.

Son olarak gelecekte yapılacak çalışmalarda, kültürel miras alanında yazılmış olan ulusal ve uluslararası makaleler incelenerek, karşılaştırmalar yapılabilir. Böylelikle hem ulusal hem de uluslararası çalışmalar bütünsel bir şekilde ele alınarak, kültürel miras konusunun ulusal ve uluslararası açıdan gelişimi daha ayrıntılı olarak ortaya konulmuş olacaktır (Harzing ve Alakangas, 2016). Burada önemli olan ise kültürel miras konusunun alan bazında incelenerek çerçevesinin daraltılmasıdır. Örneğin mimarlık, mühendislik, turizm gibi farklı disiplinlere ait dergiler baz alınarak karşılaştırmalar yapmak, çalışmaların verimliliği açısından daha sağlıklı olacaktır (Harzing, 2010). Bununla birlikte, kültürel miras konusunda yapılan çalışmalara yönelik yapılan atıflar da analiz edilip, yine bibliyometrik bir profil ortaya konulabilecektir.

KAYNAKÇA

Al, U., Sezen, U. ve Soydal, İ. (2012). Hacettepe Üniversitesi bilimsel yayınlarının sosyal ağ analizi yöntemiyle değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 29(1), 53-71.

Alımanoğlu, Ç. ve Ayazlar, G. (2017). Türkiye"de kırsal turizm konulu lisansüstü tez çalışmaları üzerine bibliyometrik bir inceleme (2003-2016). *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi*, 1(1) 6-12.

Armutlu, C. ve Sağlam Arı, G. (2010). Yönetim modalarının yüksek lisans ve doktora tezlerine yansımaları: Bibliyometrik bir analiz. *ODTÜ Gelişme Dergisi*. 37, 1-23.

Ball, R. ve Tunger, D. (2006). Bibliometric analysis-A new business area for information professionals in libraries? *Scientometrics*, 66(3), 561-577.

Barrére, C. (2019). Kültürel miraslar: Resmiden gayriresmiye (Çev.: Ersan Uz, Sevgi Yılmaz). Özdemir. N. ve Öger, A. (Eds.), *Kültürel Miras Yönetimi* içinde (ss. 75-99). Ankara: Grafiker Yayınları.

Berger, J. M. ve Baker, C. M. (2014). Bibliometrics: An Overview. *RGUHS Journal of Pharmaceutical Sciences*, 14(4), 81-92.

Broadus, R. N. (1987). Toward a definition of "bibliometrics". *Scientometrics*, 12 (5-6), 373-379.

Cole, F. J., ve Eales, N. B. (1917). The history of comparative anatomy: Part I.—A statistical analysis of the literature. *Science Progress* (1916-1919), 11(44), 578-596.

Çıkrık, R., Yılmaz, İ., ve Toprak, L. S. Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Bakış Açısını Konu Alan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Profili. *Journal of Hospitality and Tourism Issues*, 1(1), 18.

Demiral, Ö.N. ve Saatçi, G. (2019). Kültürel miras konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *III. Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 7-19), 5-8 Ekim, Muğla.

Durmuş, M. E. ve Kaya, S. (2018). Türkiye"de vakıflar üzerine yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi (1984-2016). *Vakıflar Dergisi*, (49), 131-146.

Ellegaard, O. ve Wallin, J. A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact? *Scientometrics*, 105(3), 1809-1831.

Evren, S. ve Kozak, N. (2013). Bibliometric analysis of tourism and hospitality related articles published in Turkey. *Anatolia – An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 25 (1), 61-80.

Gross, P. L. ve Gross, E. M. (1927). College libraries and chemical education. *Science*, 66(1713), 385-389.

Gürdoğan, A. (2019). Kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin turizm eğitimi veren kurumlardaki durumu. *III. Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 345-352), 5-8 Ekim, Muğla.

Hall, C. M. (2011). Publish and perish? Bibliometric analysis, journal ranking and the assessment of research quality in tourism. *Tourism Management*, 32(1), 16-27.

Harzing, A. W. (2010). Citation analysis across disciplines: The impact of different data sources and citation metrics. *Research in International Management*. https://harzing.com/publications/white-papers/citation-analysis-across-disciplines [Erişim Tarihi: 30.04.2020].

Harzing, A. W. ve Alakangas, S. (2016). Google Scholar, Scopus and the Web of Science: a longitudinal and cross-disciplinary comparison. *Scientometrics*, 106(2), 787-804.

Hotamışlı, M., ve Erem, I. (2014). Muhasebe ve Finansman Dergisi"nde yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (63), 1-20.

İnce, M., Gül, H. ve Bozyiğit, S. (2017). Türkiye"de turizm pazarlaması konusunda yazılan lisansüstü tezlerin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi: 1990-2016. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(5), 114-130.

Kervankıran, İ. ve Şardağ, A. (2018). Türkiye"de turizm coğrafyası araştırmaları: Lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *International Journal of Geography and Geography Education*, 39, 151-170.

Kılıç, A., Oflaz, M., Acun, A., ve Avcıkurt, C. (2017). Girişimcilik konulu lisansüstü tezlere yönelik bibliyometrik bir analiz. *8. Uluslararası Girişimcilik Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 682-696), 14-16 Temmuz, Balıkesir.

Kozak, N. (2000). Türkiye"de akademik turizm literatürünün gelişim süreci üzerine bir inceleme. *Doğu Akdeniz Üniversitesi Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 15-55.

Özel, H.Ç. ve Kozak, N. (2012). Turizm pazarlaması alanının bibliyometrik profili (2000-2010) ve bir atıf analizi çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 715-733.

Polat Üzümcü, T. (2019). Turizm eğitimi alanına yönelik bibliyometrik bir çalışma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1433-1449.

Polat, Z.A., Saraçoğlu, A. ve Duman, H. (2019). Harita Dergisi"nin bibliyometrik analizi. *Harita Dergisi*, 161, 46-56.

Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics. *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.

Tayfun, A., Küçükergin, F. N., Aysen, E. ve Eren, A. (2016). Turizm alanında yazılan lisansüstü tezlere yönelik bibliyometrik bir analiz. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1, 50-69.

Tayfun, A., Ülker, M., Gökçe, Y., Tengilimoğlu, E., Sürücü, Ç. ve Durmaz, M. (2018). Turizm alanında yiyecek ve içecek ile ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2), 523-547.

Toksöz, D. ve Birdir, K. (2016). Turizm Alanyazında Kültürel Mirasla İlgili Çalışmaların Bibliyometrik Profili (2006-2015). *I. Uluslararası Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (ss.75-88), 22-23 Nisan, Gazimağusa, KKTC.

TÜBİTAK (Türkiye …..) CABİM (Cahit Arf Bilgi Merkezi). (2020). *Bibliyometri Nedir?* http://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/bibliyometrik-analiz-sikca-sorulan-sorular/ [Erişim Tarihi:01.05.2020]

Yüksek, G., Coşkuner, M., Çetin, A. ve Savaş, N. (2020). A bibliometric analysis of the last 25 years of virtual reality studies in tourism. *Journal of Tourism Leisure and Hospitality*, 2 (1), 14-21.

Van Raan, A. F. (2003). The use of bibliometric analysis in research performance assessment and monitoring of interdisciplinary scientific developments. *Technology Assessment-Theory and Practice*, 12(1), 20-29.